

Список использованных источников:

1. Аврорин В. А. Двуязычие и школа / Аврорин В. А. // Проблемы двуязычия и многоязычия. – М., 1972.
2. URL: https://nrm.uz/contentfdoc=517400_postanovlenie_prezidenta_respubl...

Михалюк Л.П.

студентка,

*Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка*

**МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ ІЗ ТВОРЧІСТІЮ
М.В. ЛИСЕНКА НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

В історії української культури роль музично-педагогічної спадщини М.В. Лисенка характеризується всебічністю його обдарування й діяльності. Митець – основоположник української професійної музики, який підніс усі її жанри на високий художній і фаховий рівень, заклав основи музично-критичної і наукової думки; цінними є напрацювання у галузі музичної освіти, організації культурно-мистецького життя. Кризь усі наукові праці композитора проведена думка, що основою творчості справді національного художника мають бути народ і його пісня; у порадах митцям і педагогам М. Лисенко закликав не відриватися від народного ґрунту. У музичному вихованні дітей митець великого значення надавав народним іграм з піснями, танцями і образними рухам.

Сучасні концепції музично-естетичного виховання ґрунтуються на національних засадах, тому актуальним постає опрацювання історичного та теоретико-методологічного аспектів процесу навчання у минулому, врахування його корисного досвіду, що закладений у творчій та музично-педагогічній спадщині М.В. Лисенка.

Основним шляхом розвитку емоційної чутливості, виховання інтересу та любові до музичного мистецтва, формування художнього смаку та збагачення естетичного досвіду в дітей, науковці-педагоги вважають музичне сприймання. «Справжнє, пережите і продумане сприймання – основа всіх форм залучення до музики, бо при цьому

активізується внутрішній, духовний світ учнів, їх почуття і думки», – писав Д. Кабалевський [2, с. 56].

Підготовці учнів до сприймання музики сприяє вступне слово вчителя, яке допомагає краще зрозуміти твір композитора. В той же час вступне слово обов'язково повинне збудити інтерес до твору, бажання його послухати. Слово вчителя повинне бути коротким, щоб не стомлювати увагу дітей, не відволікати їх від музики, яку їм належить слухати. У розмові про музику найважливіше ввести учнів у ту атмосферу, в якій створювався той чи інший твір. «Зрозуміти музичний твір – значить зрозуміти його життєвий задум, зрозуміти, як композитор переплавив цей задум у своїй творчій свідомості» [3, с. 35].

У вступному слові вчителя до сприймання творів М.В. Лисенка для початку варто наголосити на значенні постаті митця, як основоположника української класичної музики, який вперше створив зразкові твори в провідних жанрах на народній основі, а також, на тому, що творчість композитора – фундатора української класичної музики – являє собою епоху в розвитку національного мистецтва. Різносторонність М. Лисенка гідна подиву: композитор – творець нових форм та жанрів національної музики, організатор і диригент великих хорових колективів, піаніст – віртуоз з широкою концертною діяльністю, педагог і вчений фольклорист, активний громадський діяч, невтомний пропагандист української музики. Необхідно згадати і про дитячі роки та навчання музиці з раннього дитинства, студентські роки та фольклористичну діяльність.

Рекомендуємо слухання хору «А вже весна» з опери М. Лисенка «Весна і Зима» розпочати із вчительської розповіді про те, що прихід весни з давніх часів люди розуміли як боротьбу двох сил – холоду і тепла. Щоб допомогти весні подолати свою супротивницю, наші предки спалювали або топили в річці солом'яне опудало зими, носили зображення сонця, водили танки, співали пісні. В обрядових піснях-веснянках вони закликали весну, птахів.

На непідготовленого слухача музичний твір часто не справляє враження, нічого не говорить ні його розуму, ні серцю. Розбір допомагає зрозуміти музику, пережити її, естетично сприйняти. «Найважливішим музичним педагогічним завданням є розвиток звукових (слухових) навичок, які допомагають вільно орієнтуватися і в чисто музичній природі слухових образів (ритм, відстань, динаміка, хода або темп, колорит або тембр), і в емоційному змісті (насиченості) їх, і в символіці

вираження і зображення (звукозапис)», – писав Б. Асаф'єв [1, с.15]. На переконання О. Ростовського, аналіз музичних творів є невід'ємною частиною діяльності учнів на уроках музичного мистецтва, допомагаючи їм проникнути в складний світ художніх образів. Саме на етапі аналізу учні набувають досвіду музично-творчої діяльності, оволодівають уміннями і знаннями, необхідними для повноцінного музичного сприймання [4, с. 45].

Після слухання увертюри до опери М. Лисенка «Тарас Бульба», вчителю слід звернути увагу учнів на те, що у творі звучить кілька музичних тем, у яких відчувається вплив народної пісні. Серед цих тем – інтонації пісні «За світ встали козаченьки», яка набула тут нового характеру, змісту. Варто згадати, що авторство цієї пісні приписують Марусі Чурай.

Досвід вчителів-практиків свідчить, що неодноразове сприйняття всякого художнього твору допомагає краще, повніше різносторонньо сприйняти його, особливо це стосується музики. Тому рекомендуємо прослухати з учнями початок увертюри опери «Тарас Бульба» ще раз і прослідкувати, як змінюється характер основних тем. За результатами обговорення учні мають зрозуміти, що початок увертюри героїчний, драматичний, як заклик до боротьби, це підкреслюють трубні сигнали. Друга тема – широка, розспівна, лірична. Пісенна мелодія ллється, ніби повноводна могутня ріка, у ній міститься розповідь про любов до України. У розробці з'являються сила, могутність, воля, боротьба. І остання, третя тема, що ґрунтується на інтонаціях пісні «За світ встали козаченьки» – урочистого, маршового, піднесеного, переможного характеру, – підсумовує весь попередній розвиток. Зміст увертюри коротко можна визначити так: заклик-боротьба-перемога.

О. Ростовський визначає важливу умову формування музичного сприймання як подання суб'єктивного музичного образу в зовнішній матеріалізованій формі, тобто моделювання сприймання [4]. Підлягають моделюванню звуковисотні, ритмічні, динамічні особливості музики, а також жанри творів і їх структура. Взятий у поєднанні з такими методами, як бесіда, пояснення, порівняння, метод моделювання дає змогу уявити складний твір у цілому і в певних співвідношеннях, виділити характерні ознаки музичної тканини, їх взаємозв'язки, тобто уявити сприйняте у зовнішній матеріалізованій формі. Тому після прослуховування таких творів М. Лисенка як «Баркарола», «Експромт» ля мінор, увертюра опери «Тарас Бульба» учням варто запропонувати

підібрати слова для характеристики прослуханої музики (словесне моделювання), відобразити свої враження у малюнках або вибрати кольорові картки, які, на думку слухача, відповідають музичному образу (моделювання в кольорі).

Досвід роботи Е. Шелькоріної переконує, що для того, щоб розкрити в кожному з учнів творчу особистість, слід використовувати педагогічні технології, у яких пріоритетним є розвиток креативних здібностей. Однією з таких є теорія розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ). У ході ознайомлення учнів із творчістю М. Лисенка ефективними будуть такі методи реалізації винахідницьких завдань як «Скриня ідей» та «Музичний паспорт».

Метод «Скриня ідей» рекомендується використовувати для збирання та узагальнення інформації про певні об'єкти, виявлення істотних ознак досліджуваних явищ. Із метою систематизувати знання учнів про творчу постать М. Лисенка вчитель пропонує учням зібрати «повну скриню» пов'язаних з цією темою фактів, назв, асоціацій (малює посередині дошки скриню). Учні називають варіанти – творець нових форм та жанрів, національна музика, перші дитячі опери, «Шевченкіана», музично-драматична школа, громадська діяльність, вчений-фольклорист, піаніст-віртуоз, педагог... Учитель записує відповіді навколо скрині. На наступному етапі учні спираючись на зміст скрині, мають зв'язно розповісти творчість М. Лисенка.

Для узагальненої характеристики прослуханих творів доцільно буде використати метод «Музичний паспорт». Опрацювавши інформацію та прослухавши увертюру до опери «Тарас Бульба» учні заповнюють «паспорт» таким чином: Ім'я – увертюра до опери «Тарас Бульба»; Батько – Микола Лисенко; Місце знаходження – опера «Тарас Бульба»; Місце проживання – оперний театр; Особливі прикмети – увертюра вводить слухача до кола ідей, настроїв, що будуть розгортатися у творі; Основна ідея – боротьба козацтва проти соціального і національного поневолення українського народу.

Таким чином, застосовуючи різноманітні методи та прийоми організації музичного сприймання, на основі спілкування із високохудожніми творами українського композитора М. Лисенка, через пізнання взаємозв'язку музики із життям, жанрових особливостей основних типів музики вчитель допоможе учням пізнати світ добра й краси, засвоїти знання про особливості художньо-образної мови музичного мистецтва. У процесі сприймання й інтерпретації кращих

зразків музичної спадщини митця здійснюється розвиток чуттєво-емоційного сприйняття навколишнього світу дітей учнів крізь призму музики; збагачується їх емоційно-естетичний досвід через осягнення художньо-образної сутності музичного мистецтва, формуються ціннісні орієнтації, потреба в творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні.

Список використаних джерел:

1. Асаф'єв Б. Організація викладання музики в загальноосвітній школі / Музичне сприймання: теоретичний та методичний аспекти [упорядники А. І. Шинкаренко, Н. Є. Бондаренко]. Київ, 2011. – С. 104-110.
2. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца: Книга для учителя. – Москва 1984. – 208 с.
3. Кабалевський Д.Б. Як розповідати дітям про музику? – Київ, 1982. – 320 с.
4. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі. – Тернопіль, 2000. – 216 с.
5. Ростовський О.Я. Метод моделювання у формуванні музичного сприймання школярів / Музика в школі. Випуск 8 [упорядник Г. Падалка]. Київ, 1982. С. 23-28.

Морозова А.Д.

студентка,

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

ТЕХНІКА МОНОТИПІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ВИВЧЕННЯ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Рівень і якість навчання студентів у закладі вищої освіти багато в чому залежить від грамотної організації освітнього процесу. Це, насамперед, актуально для підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Під час оволодіння професією студенти отримують ґрунтовні теоретичні знання, розвивають фахові вміння й навички. Окрім нормативних дисциплін, що забезпечують професійну